

антоціан із шкірки винограду. E338 – антиоксидант та E450 – стабілізатор – безпечні фосфати, навіть, необхідні для наших кісток.

Потенційно небезпечні фактори, що можуть виникнути в процесі виробництва класифікуються:

- мікробіологічні та біологічні небезпеки, пов'язані з переробленням тваринницької продукції від тварин, які хворіли на різні хвороби і не були своєчасно вилікувані (м'ясо, молоко);
- хімічні, пов'язані з використанням різних хімічних засобів, антибіотиків, гормональних препаратів тощо. Сюди ж варто віднести і використання при виробництві готової продукції різних синтетичних добавок (барвники, консерванти, антиокислювачі, загусники і стабілізатори, емульгатори, підсилювачі смаку, підсолоджувачі – розпушувачі тощо (які шифруються буквою E);
- фізичні, пов'язані з потраплянням різних сторонніх предметів у сировину або готову продукцію в процесі її виготовлення.

Висновок. Враховуючи доступність дешевої харчової сировини в системах продовольчої реалізації та недосконалої законодавчої бази України, можна зробити висновок про потенційну загрозу негативного впливу при вживанні фальсифікованих продуктів харчування на здоров'я наше в цілому. В результаті проведеної роботи можна зробити наступні висновки: найбільш сучасною попереджувальною системою, яка забезпечує якість та безпеку харчової продукції, є система на основі принципів НАССР. В сучасних умовах економіки виробник має реалізовувати свій товар тільки при умові виконання вимог, які відповідають та задовольняють міжнародним стандартам. Можемо рекомендувати вживати в їжу продуктів харчування таких підприємств, які викликають довіру та підтверджують її певним документами на якість, купувати продукти відповідно сезону, звертати увагу на стандарти якості.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 р. – 48 с.
2. Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини: Закон України від 23.12.1997 року // Відомості Верховної Ради 1997р. N 771/97-ВР.
3. Коломієць Т.М., Притульська Н.В., Романенко О.Л. Експертиза товарів: підручник. – К.: КНТЕУ, 2001. – 274 с.
4. Дубініна А.А., Овчиннікова І.Ф., Дубініна С.О. та ін. Методи визначення фальсифікації товарів : підручник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2010. – 272 с.
5. Основні способи фальсифікації харчових продуктів та їх викриття [Електронний ресурс]. – Доступний з: [www.medved.kiev.ua/arh_natr/Ris_2007/n072_4tb,HTM](http://www.medved.kiev.ua/arh_natr/Ris_2007/n072_4tb.htm).
6. Экологи: 1 миллион гектаров в Украине используется для производства трансгенных продуктов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.podrobnosti.ua.print.economy/foodprocessing/2007/02/26/400509.htm.
7. Світлана Усик, Лілія Богданович. Харчові добавки у продуктах, або смертельна їжа // Безпека Життєдіяльності. – 2016. – № 9.
8. Дейниченко Г.В. Дослідження показників безпеки молочно-білкових кремів / Золотухіна І.В., Сефіханова К.А // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2010. – Том 12. – № 3(45). – Ч. 4.
9. Коваленко Т. Вимоги до безпеки продовольчої сировини // У правовому полі. – 2015. – № 8.
10. Петренко А. Безпека харчових продуктів: європейський підхід // Юридична газета online [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/bezpekaharchovih-produktiv-evropeyskiy-pidhid.html>.

АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

Анотація. «Oikos» – з грецької – «дім, житло», «logos» - «слово». Звідси «екологія»: «слово про дім». Екологія – це не абстрактне поняття, не віддалені катастрофи та катаклізми, а все, що оточує нас, що має відношення до кожного, – проблеми середовища нашого мешкання.

Можна прожити без багатьох досягнень науково-технічного прогресу. Без природи, без чистого повітря, не отруєної їжі та води прожити неможливо. Зберегти ж планету придатною для життя людей можливо лише в тому випадку, якщо кожний житель планети зрозуміє просту істину: «Ставлення до природи не вимірюється зразу глобальними масштабами – до лісу, води, землі. В цьому ставленні завжди присутня проміжна ступінь – моє відношення до одного єдиного дерева, до літра чистої води, до жмені родючої землі... Охороняючи щось одне, ми... сприяємо збереженню природи в цілому» [3, с. 21].

Ключові слова: Україна, екологічна криза, клімат, глобальне потепління, атмосфера, шляхи вирішення проблеми, парниковий ефект.

Україна, як і кожен її регіон, має своє, характерне лише для неї обличчя, яке визначається природою, рельєфом, ґрунтами, рослинністю, ріками та озерами. Природа впливає на господарську діяльність і світогляд людей, їхні вірування, звичаї, традиції і побут. З нею пов'язані різні ритуали, повір'я і численні свята, наприклад, русалії, Зелені свята, Івана Купала та інші. Культуру будь-якого народу, в тому числі й українців, не можна зрозуміти, не звертаючись до історії розвитку його взаємин з природою – єдиним і незамінним джерелом матеріальних і духовних благ.

Колись наші пращури жили в повній гармонії з природою і складали її невід'ємну частину. У пращурів існував культ природи і її обожнювання. Навіть дерева і трави вони сприймали як щось живе. Предки – язичники поклонялися Сонцю, Місяцю, Вогню, Воді, Вітру, Грому і Блискавці та іншим стихійним силам природи. Віками діди-прадіди обожнювали рідну землю, поливали її не лише потом, а й кров'ю, берегли ниви як зіницю ока. Удосконалюючи техніку і технології, людство зробило багато наукових відкриттів. З одного боку, це привело до підвищення благоустрою людей в багатьох країнах, з іншого – створило серйозні проблеми.

Останні роки ми помічаємо потепління клімату. Літо стає жаркішим, зима – м'якшою. Вчені помітили, що в останні 100-130 років наша атмосфера помітно потеплішала і цей процес невмолимо продовжується, середня температура вперто повзе вверх. Лише за останні 100 років середньорічна температура підвищилась щонайменше на 0,3-0,6°C [1, с. 45].

Глобальне потепління пояснюють так званім парниковим ефектом. Суть його полягає в наступному. Земля отримує енергію Сонця в основному у видимій частині спектру, а сама, оскільки є набагато більш холодним тілом, випромінює в космічний простір головним чином інфрачервоні промені. Але багато газів, які знаходяться в атмосфері – водяний пар, вуглекислий газ, метан, окисли азоту та інші – прозорі для видимих променів, але активно поглинають інфрачервоні, утримуючи тим самим в атмосфері частину тепла, яку ті повинні були б віддавати в космос. Таким чином, на поверхні Землі утримується температура на рівні, придатному для життя.

Затримуючи тепло в атмосфері Землі, ці гази створюють ефект, який називається парниковим, а гази – парниковими. Парниковий ефект існує з тих пір, як на нашій планеті з'явилася атмосфера. Парниковий ефект сам по собі не є негативним явищем. Без парникового ефекту температура навколосемних шарів атмосфери була б в

середньому на 30 градусів нижче від існуючої, а поверхня Землі була б лише - 18°C. А це означає відсутність умов для життя, бо вода на земній поверхні існувала б тільки у вигляді льоду.

Люди своєю діяльністю посилюють парниковий ефект за рахунок викидів CO₂, CH₄, N₂O та інших газів. В останнє сторіччя в результаті людської діяльності вміст вуглекислоти в атмосфері виріс більш ніж на чверть, метану – в 2,5 рази. Протягом останніх 100 років внесок CO₂ в сумарні викиди становив приблизно 66%. Починаючи з вісімдесятих років, внесок вуглекислого газу в глобальне потепління став менш значним. З'явилися і нові речовини з парниковим ефектом - в першу чергу хлорфторвуглеці, в тому числі добре відомі фреони [4, с. 13].

За останні 20 років внесок CO₂ в сумарні викиди парникових газів становить біля 50%, CH₄ – 18%, N₂O – 6%, хлорфторвуглеців – 14% від загального внеску в глобальне потепління.

Існують 6 основних парникових газів, які входять до хімічного складу атмосфери: водяна пара; вуглекислий газ; метан; озон; закис азоту і, останнім часом, хлорфторвуглеці. Крім них, всі інші парникові гази зустрічаються в природі.

Вуглекислий газ CO₂ – найзначніший з антропогенних парникових газів. Хоча цей газ природного походження, завдяки діяльності людини він утворюється у найбільшій кількості.

Індустріалізація призвела до збільшення використання видів палива, що видобувається з надр Землі: вугілля, нафта, газ (органічне паливо). При їхньому спалюванні у великій кількості викидається CO₂. Найбільші викиди вуглекислого газу відбуваються у транспорті та виробництві електроенергії та тепла. Іншими джерелами викидів CO₂ є: хімічні промислові процеси; лісове господарство та зміни в землекористуванні.

Найбільша концентрація озону O₃ у верхніх шарах атмосфери, де формується так званий озоновий шар. Заподіяні цьому шару ушкодження викликають занепокоєння. Озон є і парниковим газом. В нижні шари атмосфери (тропосферу) озон потрапляє в результаті хімічних перетворень кисню в присутності світла та деяких хімічних речовин, переважно антропогенного характеру. Завдяки складним хімічним реакціям в щільних шарах атмосфери деякі речовини, переважно створені людиною, з'єднуються і виникає озон.

Озон в тропосфері утворюється в результаті взаємодії сонячного світла з киснем та іншими атмосферними газами або з промисловими забруднюючими речовинами [5, с. 11].

Кількість озону в багатьох випадках залежить від погодних умов та наявності сонячного тепла. Його кількість також зростає.

Хлорфторвуглеці та фторвуглеці (перфторвуглеці, гідрофторвуглеці та гексафторид сірки SF₆) - це гази, яких не було в атмосфері до початку ХХ сторіччя і які з'явилися виключно в результаті діяльності людини.

Джерела цих газів – виробництво алюмінію, магнію, галогенмістких вуглеводів (наприклад, HCFC-22) та інші промислові процеси. Хлорфторвуглеці є руйнівниками озонового шару.

Сучасне та очікуване застосування цих сполук включає охолодження та заморожування, кондиціонування повітря, гасіння пожеж, використання аерозолів, розчинників та виробництво поропласту.

Хлорфторвуглеці, відомі як фреони, сильно руйнують озоновий захисний шар Землі і тому їх виробництво скорочується в усьому світі.

Прогнозується, що використання гідрофторвуглеців і деякою мірою перфторвуглеців та гексафториду сірки суттєво зросте в наступному десятиріччі в

зв'язку з важливістю цих сполук як замінників озоноруйнуючих речовин, тобто хлорфторвуглеців.

Всі ці сполуки мають високі коефіцієнти глобального потепління, значно підсилюють парниковий ефект і дуже важливі, оскільки поглинають інфрачервоне випромінювання, яке не поглинули інші гази.

Водяна пара – один з найважливіших компонентів парникових газів. Але ми його таким не сприймаємо. Він усюди зустрічається в природі. Він невидимий. Діяльність людини не впливає на нього безпосередньо, але існують важливі непрямі зв'язки. Потепління, що відбувається через дію інших парникових газів, збільшує випаровування та призводить до підвищення кількості водяної пари в атмосфері. Це також може збільшити потепління.

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в сфері охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Поки що недостатньо достовірно визначено потенційні наслідки збільшення в атмосфері концентрації вуглекислого газу та інших парникових газів, але найбільш вірогідним з них є глобальна зміна температурного режиму.

Підвищення температури може викликати цілу низку таких явищ як підвищення рівня моря та зміни в локальних кліматичних умовах, що, в свою чергу, може негативно вплинути на соціально-економічний розвиток багатьох країн [3, с. 34].

Немає сумніву в тому, що глобальне потепління може викликати непередбачені зміни в довкіллі. Навіть незначна зміна складових радіаційного балансу може спричинити зміни напрямків вітру та течій океану, що сильно змінить існуючі кліматичні умови і може привести до непередбачених наслідків. В результаті цього населенню Землі та більшості її екосистем може бути заподіяно непоправної шкоди.

Комп'ютерні моделі показали, що, якщо вміст парникових газів в атмосфері буде продовжувати рости, то наприкінці XXI століття середньорічні температури збільшаться на 1,4-5,8°C. При цьому рівень світового океану підніметься на декілька десятків сантиметрів – не стільки внаслідок розтавання полярного льоду, а скільки внаслідок теплового розширення верхнього прогрітого шару. Частина приморських країн може повністю зникнути в морі.

У Єгипті результати досліджень показали, що внаслідок підвищення рівня моря на 1 метр буде затоплено регіон, в якому зараз проживає 15% населення країни і виробляється 16% продовольства.

Однак глобальне потепління створить проблеми не тільки жителям приморських країн. Підвищення середньої світової температури усього лише на кілька градусів може призвести до величезних змін у кліматі планети. Це буде означати зсув всіх кліматичних зон від екватору до полюсів: південна частина тундри заросте тайгою, на півдні сьогodнішньої тайги виростуть широколисті ліси. І людям, і тваринам прийдеється звикати до нового клімату [2, с. 46].

Значно зросте ерозія ґрунту, частішають зсуви земель, затоплення прибережних земель, збільшиться кількість збитково зволжених земель. Збільшиться ризик виникнення таких стихійних лих як циклони, посухи, пожежі, повені, урагани. Відомо, що кількість стихійних лих на нашій планеті протягом 80-х років XX століття збільшилась вдвічі порівняно з 70-ми роками.

У сільському господарстві зросте необхідність у іригаційних заходах, зміниться врожайність і якісний склад культур, а це, у свою чергу, позначиться на тваринництві. В енергетичному секторі найбільш уразливою буде гідроенергетика. Почнуть масово розмножуватися кровососні комахи та шкідники лісу. Багато тропічних та субтропічних видів комах розповсюдяться на північ і разом з ними будуть розповсюджуватись хвороби, які вони можуть переносити – малярія, тропічні вірусні лихоманки і т. п.

Також можливі різкі відхилення температури в обидві сторони від середньої. Наприклад, в Києві в січні буде більше днів з температурою 25 градусів морозу, а також з температурою вище 0 градусів. Те ж саме буде спостерігатися з опадами, вітрами і т. п. – зміняться не стільки середні їх величини, скільки відхилення від них.

Збільшення промислових викидів та викидів від автотранспорту, крім посилення парникового ефекту, дедалі погіршує якість повітря у містах. Це згубно впливає на здоров'я людей: зростає кількість захворювань дихальних шляхів, серцево-судинної системи та онкологічних захворювань. Також ці викиди прискорюють руйнування будівель, корозії металевих конструкцій.

Вплив зміни клімату на здоров'я людей буде найбільш відчутним у країнах Африки, Азії та Південної Америки, через слабку економіку ці країни не зможуть ефективно долати наслідки глобального потепління. Може значно збільшитися кількість екологічних біженців з цих країн.

Досліджено, що потепління на планеті не буде рівномірним. Потепління буде найбільшим на полюсах (у 2-3 рази більше середнього) та найменшим у тропіках (50-75% від середнього рівня). На сьогоднішній день прогнози зміни температури на регіональному рівні мають високу ступінь невизначеності.

Як же вирішувати проблему глобального потепління? Необхідно зменшувати кількість викидів і збільшувати кількість поглиначів парникових газів. Найкращими поглиначами парникових газів є біомаса (ліси) та океан. Коли ми спалюємо ліси, ми не тільки збільшуємо викиди CO₂, CH₄, а й зменшуємо кількість природних поглиначів. Знищення лісів негативно впливає на обидва процеси: поглинання і викиди.

Сьогоднішній рівень викидів парникових газів – це не що інше, як глобальний експеримент над кліматичною системою, який вийшов з-під контролю [1, с. 74].

Повені, цунамі, землетруси... Світ неприємно часто вражає нас новими катаклізмами: Еверест зменшується, біля Антарктиди з'являються медузи, ріст тропічних дерев у Карибському басейні сповільнився, а в Україні, як помітили вчені, метелики стають більшими за розмірами і яскравіше забарвленими, місцеві птахи довго не відлітають у вирій. З природою «щось не так», адже на цілу декаду змістилися оптимальні строки посадки картоплі. А минулого року сніг випав на розквітаючі дерева. Який клімат в Україні буде через кілька років?

Для України глобальне потепління вже має свої наслідки, Уже зараз можна помітити, що зими у середніх широтах Північної півкулі дедалі стають теплішими, «гнилими», і наступають «не календарно» пізно, а літо часто буває вологе. Ми вже практично забули, що таке справжня зима. Лише кінець січня нагадав, у яких широтах живемо.

Періоди так званого міжсезоння стають більшими: весна настає дуже повільно і тягнеться до середини червня, а осінь так само довго не поступається зимі. Ця зима в Україні принесла чимало сюрпризів із майже щотижневою різкою зміною погоди.

Зміна кліматичних умов спричинила також відповідні наслідки у сільському господарстві. Рання весна призводить до напруження у підготовці агротехніки та проведенні польових робіт, що потребує уточнення оптимальних строків сівби ранніх ярових культур. Зниження температури повітря у літні місяці обумовлює збільшення періоду дозрівання теплолюбивих культур. Внаслідок цього строки досягання врожаю та його збирання щороку запізнюються.

Ще на початку ХХ ст. деякі країни почали спільне спостереження за кліматом на планеті. В Україні працюють 200 гідрометеорологічних станцій, з них 36 працюють в глобальній системі обміну інформацією, що стосується клімату зі всіх регіонів планети. Так, гідро-метеорологи різних країн дослідили, що за останні 100 років приземна температура, тобто та, яка фіксується на рівні 2 м від поверхні землі, підвищилася в середньому по всій планеті на 0,3-0,6°C. Така, здавалося б, невелика цифра, але

наскільки вона значна, вже можна відчутти в середніх широтах Північної півкулі, саме там, де живемо ми.

Глобальне потепління – незаперечний факт, наслідками якого є природні зміни, а також антропологічні, тобто ті, які стосуються людської діяльності. Природні зміни клімату є достатньо довготривалими процесами, аби помітити їх навіть за сторіччя [4, с. 78].

Сьогодні вже мало хто з вчених, які займаються цією проблемою, заперечують той факт, що людська діяльність призводить до підвищення концентрації парникових газів у атмосфері. Кількість вуглекислого газу в атмосфері ще з початку минулого сторіччя через індустріальну революцію постійно зростає. Через людську діяльність в атмосферу потрапляють метан, закис азоту, речовини, що містять хлор, які хоч і виробляються в значно меншій кількості, ніж вуглекислий газ, проте більш небезпечні з точки зору глобального потепління.

Все ж таки важко впевнено говорити, що дивні зміни клімату є ефектом глобального потепління, адже зростання температури, яке спостерігається, поки що знаходиться в межах природних температурних коливань.

Обачна міжнародна спільнота визнала небезпеку, яка пов'язана із постійним зростанням викидів парникових газів. Іще у 1988 році Генеральною Асамблеєю ООН була створена Міжурядова група експертів з проблеми змін клімату. В 1992 році в Ріо-де-Жанейро було підписано Рамкову конвенцію ООН з питань зміни клімату.

У 1997 році був схвалений так званий Кіотський протокол. Згідно з цим документом, розвинені країни та країни з перехідною економікою, в тому числі Україна, домовилися зменшити викиди парникових газів до рівня, меншого на 5% від рівня базового року. Для різних країн був встановлений різний рівень зниження викидів.

Згідно з протоколом, який Україна ратифікувала у лютому 2004 року, нам необхідно обмежити зростання викидів парникових газів на рівні 1990 року. Але тут є низка проблем, адже економіка і промисловість України лише розвиваються, а обмеження зростання викидів парникових газів стосується і енергетики, і транспорту, всіх промислових процесів, лісного господарства... Іще важче ратифікувати цей протокол буде розвиненим країнам із надпотужною промисловістю.

На думку вчених, якщо збережеться тенденція до глобального потепління, це призведе до змін у погоді, насамперед, збільшення опадів, що в свою чергу викличе підвищення рівня Світового океану. На Х конференції сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, яка відбулася в Буенос-Айресі, вченими і дослідниками питань парникового ефекту загалом розглядалося близько 40 ймовірних сценаріїв, за якими відбуватиметься процес глобального потепління [3, с. 47].

У «найстрашніших» прогнозах пророкується підвищення найближчим часом температури Землі на 11 градусів, уповільнення обертання Земної кулі навколо своєї осі, вимирання багатьох видів рослин і тварин, і навіть настання нового льодовикового періоду. Проте, хоч би як дивно такі прогнози виглядали, потепління порушить усталене функціонування екологічних систем, відіб'ється на природних ресурсах, санітарних й інших умовах життя людей, зачепить інші елементи життєдіяльності і може стати причиною соціальних і економічних потрясінь.

Підвищення температури в районах з холодним кліматом знизить смертність від переохолодження, застудних захворювань, але негативних наслідків від такого потепління буде значно більше.

Глобальне потепління матиме прямі наслідки для здоров'я людей: підвищаться серцево-судинні, респіраторні захворювання. Зросте кількість травм, психологічних розладів, що пов'язано, насамперед, із підвищенням інтенсивності і тривалості природних аномалій – повеней, смерчів, ураганів. Зросте захворюваність через

розширення середовища проживання особливо шкідливих комах, брак продуктів харчування і води. У бідних країнах населення більше постраждає, ніж у багатих. Проте вразливість багатих держав зростатиме в міру старіння їх населення.

Глобальне потепління клімату, яке проявляється в змінах кліматичних умов, стало однією з причин ускладнення прогнозованості небезпечних явищ та можливого зменшення періоду завчасного передбачення нападів стихії. Отже, господарський комплекс країни та населення постійно мають бути готовими до погодних та інших природних аномалій і явищ, а відтак і пов'язаних із ними надзвичайних ситуацій.

У 2003 році в лісовому фонді України виникло 4527 пожеж, якими зачеплено територію 2833 га та 123 га нелісових земель. Тільки за останні 20 років кількість міст і селищ із сталими проявами підтоплення зросла удвічі – з 265 до 541, а загальна площа підтоплених територій у цих містах і селищах збільшилася з 88,6 тис. га до 196,2 тис. га. Скажімо, в Рівненській області процесами підтоплення охоплено близько 52% загальної площі, Волинській – 82%, Житомирській – 83%.

У деяких містах і селищах міського типу розміри площ підтоплення сягають іноді 50% їх території. Також у стані стійкого підтоплення перебуває 454 сільські населені пункти. З огляду на вплив техногенного навантаження, найбільш несприятливі умови з підтопленням склалися в містах Вугледар, Керч, Кременчук, Кривий Ріг, Котовськ, Маріуполь, Одеса, Первомайськ, Северодонецьк, Слов'янськ, Херсон тощо.

Через теплу погоду надто розмножилися миші. Якщо раніше на одному гектарі помічалось не більше 5-6 мишиних колоній, то нині в деяких регіонах їх нараховують близько 90.

Миші «підстрижують» озимину. Значно більша проблема може чатувати на аграріїв навесні, коли розпочнеться вегетація, а за нею й стрімкий ріст озимини. Адже миші, проривши численні нори, можуть спровокувати штучну посуху: через ті нори волога не буде доходити до кореневої системи рослин.

Також через глобальне потепління отримали потужний поштовх до розповсюдження різноманітні віруси.

У господарський обіг в Україні втягнуто 92% території і практично вже немає жодного гектара екологічно чистої землі. Щорічно об'єм забруднюючих речовин, який припадає на 1 км² території, в 3,2 рази вищий, ніж у країнах Західної Європи.

Внаслідок катастрофи на ЧАЕС понад 5 млн. га забруднено радіонуклідами. В містах лавина сміття і скрізь спостерігається надмірне шумове і теплове забруднення довкілля. Над промисловими центрами і містами постійно висять хмари диму, сажі, вихлопних газів та різних газоподібних відходів виробництва з величезною кількістю хімічних речовин. Більшість підприємств обладнані малопотужними очисними спорудами, а деякі їх взагалі не мають.

Майже 50% ріллі пошкоджується водною і вітровою ерозіями, зникають деякі види рослин і тварин, зникають малі і замулюються середні та великі річки. Внаслідок забруднення довкілля і вживання забруднених продуктів харчування поширюються різні хвороби і скорочується тривалість життя. Все це результат недбалого ставлення до природного середовища.

Наш багатостраждальний і довготерпеливий народ ще може чекати кращих часів, але отруєна і зруйнована природа України чекати вже не може. Ось чому у 1990 році Верховна Рада України змушена була визнати територію нашої держави зоною екологічного лиха. Наша держава повинна розглядати проблему оздоровлення довкілля як одну з найважливіших умов виживання нації.

Цілком очевидно, що без виховання національно свідомих і екологічно грамотних громадян вирішити цю проблему неможливо. Це обов'язок кожної культурної людини, складова частина її світогляду, який потрібно виховувати з перших років життя, починаючи з дитячого садочка. Завдання полягає в тому, щоб переконати

кожного у необхідності виконання елементарних правил природокористування в побуті, на лоні природи і на робочому місці.

Важливо вже з дитинства виховувати у дітей відповідні естетичні смаки, щоб вони розуміли і вміли бачити красу довкілля, узнавати рослини, дерева і кущі «в обличчя», були здатними читати «зелену книгу» природи. Необхідно вчити їх розуміти природу так, як ми вчимо їх грамоти, розвивати любов до рідної землі без дрібної корисливості, виховувати вміння духовно збагачуватися від спілкування з лісами і полями, ріками і навіть комахами.

Любов до України і її природи – поняття нероздільні, і починається вона з того куточка землі, де людина народилася, живе і працює. Від рівня знань, культури і патріотизму залежить, чи зуміємо ми залікувати криваві рани природи, чи вистачить у нас снаги, щоб зазеленіли молодими лісами і садами всі пустирі, відродилися ріки і водойми.

Пейзаж України взагалі і кожної ділянки окремо – це такий же елемент національної культури, як і все інше. Наші ландшафти – продукт людської діяльності. Екологічна культура – складова частина загальної культури народу. Наше завдання – перетворити територію України в квітучий сад, а для цього потрібно працювати. Сила патріотизму кожної людини прямо пропорційна кількості вкладеної нею праці на благо рідної України.

У спадщину від колишнього СРСР незалежна Україна одержала глибоку екологічну, економічну і духовну кризу, яка з року в рік поглиблюється. Про рівень екологічної культури нашого населення яскраво свідчить стан міських газонів, скверів, парків і лісопарків. Без поширення екологічних знань, виховання національно-свідомих громадян і любові у них до природи, тобто Батьківщини, вирішити цю надзвичайно складну проблему неможливо.

Причина екологічного лиха та катастроф криється перед усім у свідомості людей, перевернута шкала цінностей, де на першому місці стоїть не любов до всього живого, не досягнення гармонії з природою, а збільшення споживання природних багатств «на душу населення», бездумне «підкорення та перетворення» та образ людини як повновладного і безконтрольного «царя природи».

Проблеми екологічного виховання та освіти завжди стояли в центрі уваги. Але сьогодні стоїть задача створення цілісної системи екологічної просвіти, забезпечення її безперервності, в результаті чого кожна людина будь-якого віку матиме можливість одержувати необхідні йому екологічні знання. Зміна мислення людей повинна сприяти екологічному вихованню як невід'ємна частка духовного, морального виховання особи з раннього дитинства і на протязі всього життя.

Виховувати любов до природи необхідно змалку. Розмову про бережне ставлення до навколишнього середовища необхідно починати з дітьми дошкільного віку.

Список використаної літератури

1. Радьо Т. Динаміка Землі та глобальні екологічні проблеми. – «Основа», 2003. – 256 с.
2. Джигерей В. Основи екології та охорони навколишнього середовища. – «Афіша», 2001. – 272 с.
3. Назарук М. Основи екології та соціоекології. – «Афіша», 2000. – 256 с.
4. Апостолук С. О. Захист атмосфери від шкідливих промислових викидів. – «Основа», 2005. – 272 с.
5. Величко О., Зеркалов Д. Контроль забруднення довкілля. – «Основа», 2002. – 256 с.